

Anteckning från workshop 2

Intresset för läroprojektet slår nya rekord – aldrig tidigare i Reglabs historia har tillfälle två i en seminarierie haft fler deltagare än tillfälle ett! Idag var vi nästan femtio personer.

Stig Roland Rask, Reglab och **Charlotta Fredriksson, WSP**, hälsade välkommen till det andra seminariet av seriens fyra.

– Förra seminarierien om fysisk planering handlade om gemensam insikt, nu har vi kommit till det som är både roligare och svårare – gemensam avsikt, inledde Charlotta.

Pål Karlsson och Daniel André, Boverket, pratade om erfarenheter kring samverkan mellan regional och kommunal nivå i praktiken.

Pål Karlsson: – Boverket har liksom många andra pratat i många år om att den regionala planeringen behöver ett rumsligt perspektiv och den kommunala översiktsplaneringen ett regionalt och att dessa borde giftas ihop på ett smart sätt. Vi på Boverket måste komma ner på jorden och säga mer än så.

Pål Karlsson, som under ett halvårs tjänstledighet från Boverket arbetat med det som ska bli region Kronoberg, redogjorde för några erfarenheter från en förstudie om samordning av planeringen.

– En av de viktigaste erfarenheterna är att man verkligen måste jobba tillsammans och det hela tiden. Vi identifierade de sex viktigaste planeringsutmaningarna gemensamt med representanter från samtliga kommuner. I processen tog vi fram flera kartbilder, den viktigaste var hur varje kommun identifierade "sin region". Bilden visar en region som går över flera länsgränser. Utmaningarna mynnade ut i fyra huvudsakliga regionalt viktiga planeringsfrågor man bör jobba med tillsammans: infrastruktur och transport, skogen, landskapet och landsbygdsutveckling, den komplementära regionen och slutligen de funktionella gränsregionerna.

Daniel André, tog vid och presenterade en modell som ska underlätta att gå från analysunderlag till faktiskt genomförande som Boverket tagit fram.

– Vi tror det är viktigt att ha med genomförandeperspektivet från början för att undvika planer som är dödsdömda på förhand. Vår modell är uppdelad i fem grundläggande skeden: kartlägg förutsättningar och utveckla målbild, identifiera utmaningar, målkonflikter och prioritera, fastställ insatser, genomför samt följ upp. Den innehåller förslag på processer, underlag och produkter i varje skede.

Daniel André bjöd in till att reflektera över modellen och att utveckla den tillsammans.

– Finns det ett behov hos er av denna typ vägledning? Eller är det inte intressant? Ska Boverket fokusera på en nationell strukturbild?

Teorier om samverkan

Charlotta Fredriksson & Patrik Tornberg, WSP

Charlotta och Patrik beskrev tre verktyg och teorier för samverkan: förhandlingsteori, Forum Arena Court-modellen och Fyrfältaren.

– Vi ser teorier som sorteringsverktyg där man plockar utifrån behov. De ska vara en hjälp när man behöver strukturera, göra tillvaron begriplig och förstå en process och vad som för den framåt, sa Charlotta.

Patrik Tornberg beskrev genom ett exempel i Kivik hur förhandlingsteori kan tillämpas på en fråga som gått i stå. Kivik i Skåne har mycket trafik periodvis under året. Kommunen hade sedan 1960-talet haft med en förbifart i sina översiktsplaner. När planen skulle uppdateras för något år sedan kontaktades Trafikverket, kommunen ville veta om marken skulle reserveras fortsättningsvis. Trafikverket, som inte hade för avsikt att finansiera en förbifart, hade ett annat förslag.

– När Trafikverket föreslog att man tillsammans med kommunen skulle göra en åtgärdsvalsstudie kom frågan vidare. Kommunen släppte på sin prestige. Man tittade tillsammans övergripande på transportproblemen utan att vara fast i en bestämd lösning och såg att det fanns många mål att uppfylla och flera åtgärder som kunde leda dit. En förbifart var inte längre lösningen. Helhetslösningen blev billigare än en förbifart och man hittade sätt att fördela kostnader och ansvar. Från en dragkamp om en enskild fråga, där den ena vinner och den andra förlorar, en win-loose-situation, förflyttade man sig genom att ha fler frågor att förhandla om till en win-win-lösning där båda parter kan bli nöjda genom att vinna en fråga och ge efter i en annan.

Charlotta Fredriksson berättade om FAC-modellen. Forum – Arena – Court bygger på att det finns olika skeden i processer, vilka inte nödvändigtvis hänger ihop kronologiskt. Det tre skedena Forum, Arena och Court kan definieras som olika typer av mötesplatser med olika förutsättningar, konkretiseringsgrad och uppgifter. Forum är den fria mötesplatsen, Arena den organiserade och Court den formella.

– Poängen med modellen är att visa att planering inte är något linjärt, det handlar snarare om olika skeden, och för att komma framåt och nå resultat måste alla inse var i processen man egentligen befinner sig.

Charlotta beskrev hur modellen använts i arbetet med att ta fram ett samordnat planeringsunderlag för dubbelspår mellan Gävle och Sandviken. Fem kommuner skulle göra fördjupade översiktsplaner, två länsstyrelser skulle följa arbetet och två lagstiftningar (den nationella och regionala) skulle samspela. Trafikverket och Region Gävleborg var projektägare. Många processer av olika formell karaktär skulle haka i varandra och parterna skulle trots skilda logiker och uppfattningar visa samsyn och få en gemensam mental bild. FAC-modellen användes för att förstå och göra det tydligt vilket skede projektet befann sig i och vilken uppgiften egentligen var.

– Vi ritade upp alla olika processer, interna och externa, som påverkade oss. Vi blev medvetna om att vi var inne både i en Forumprocess (dialog), en Arenaprocess (hur ska det göras) och en Courtprocess (fatta formella beslut) samtidigt. Vår uppgift var ju inte att välja väg eller alternativ utan att ta fram flera förslag det skulle väljas mellan. När bilden av var vi befann oss blev tydlig kunde vi hitta insatser som drev processen framåt.

Patrik Tornberg avslutade med att visa modellen Fyrfältaren, ett sätt att dela upp planeringens förutsättningar i formella och informella, projektspecifika och strukturella, för att göra det tydligt vad som påverkar oss för att vi ska kunna nå en gemensam målbild.

– Alla har sin förförståelse och sina sätt att göra världen begriplig beroende på faktorer som utbildningsbakgrund, vilket uppdrag man har och vilken organisation man arbetar för. Genom våra erfarenheter generaliserar och kategoriserar vi och har olika sätt att rama in verkligheten på. Om vi förstår att det är så blir det lättare att nå en gemensam målbild. Vi har använt modellen i många sammanhang, till exempel när man ska få ett stadsbyggnads- och ett trafikkontor att samarbeta bättre och hitta en gemensam syn på hur man omvandlar ett gaturum.

Bette Malmros, TMR, berättade om erfarenheter från samverkan i regional fysisk planering i Stockholmsregionen där man tagit fram RUFSS 2010. Syftet var en gemensam plan för många aktörer, i regionen ingår inte mindre än 26 kommuner. RUFSS är både en RUP (regionalt utvecklingsprogram) och regionplan enligt PBL. I RUFSS finns en målstruktur med en vision ”Europas mest attraktiva storstadsregion”, fyra övergripande mål, sex strategier kopplade till dem samt den underliggande regionala strukturen. Under strategierna finns 57 åtaganden.

– Resan från en regionplan till att ta fram en gemensam regional utvecklingsplan är lång! Det är en viktig lärdom. Vi la ner otroligt mycket tid på dialog för att alla skulle känna att ”detta är min plan” som jag ska förhålla mig till. Dialogen var vår nyckel till framgång.

Bette berättade att styrkor i processen varit bland annat delaktigheten, idag upplever många att det är en gemensam plan, mycket tack vare dialogprocessen. Processen var strukturerad och tydlig vilket gjorde att aktörerna från början visste vad den skulle leda till. Viktiga och angelägna sakfrågor plockades fram tillsammans. Målbilder och plankartan var viktiga, man tog bland annat fram en rumslig framtidsbild 2050 med utblick i östra Mellansverige som underlag för att diskutera till exempel noder att satsa på. Några av svagheterna var att det är komplext att hantera helheten och att dokumentet är långt (250 sidor) och svårt att sätta sig in i. En svårighet var att göra regionala analyser av 26 översiktsplaner.

– Det vore bra om man hade standard kring GIS-underlaget, avslutade Bette.